

ДОРОБОК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЛІКАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА В ЦАРИНІ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВПРОДОВЖ 1989–2022 РОКІВ

Нечай С.В.

Історико-термінологічна комісія Всеукраїнського Лікарського Товариства (ВУЛТ),
Архів Світової Федерації Українських Лікарських Товариств (СФУЛТ)

У статті представлено доробок ВУЛТ у царині української медичної термінології впродовж 1989–2022 років. Розглянено оригінальні українські медичні словники, видані як під егідою ВУЛТ, так і членами ВУЛТ без посилання на Лікарське Товариство.

Ключові слова: *Всеукраїнське Лікарське Товариство, ВУЛТ, українська медична термінологія, українські медичні словники.*

Так, як дев'ять років Збройні Сили України намагаються деокупувати загарбані протягом останньої російсько-української війни 2014–2023 років українські території, так і Всеукраїнське Лікарське Товариство (ВУЛТ) впродовж останніх десятиліть намагається деокупувати (українізувати) українську медичну термінологію.

Активісти ВУЛТ за період з 1989 до 2022 року долучились до напрацювання деякого доробку на ниві відродження нашого власного українського лікарського називництва.

Майже 35 років тому, ще за умов помираючого своєю смертю ССРСР, уже далекого нині 1989 року ентузіасти розпочали кропітку роботу зі збирання замовчуваних українських лікарських назв, розпорошених по старих рідкісних словниках, збережених лише в недоступних для загалу «спецхранах» великих бібліотек і приватних книгозбірках поодиноких поціновувачів української старовини.

Як наслідок, іще на зорі чергового відновлення нашої незалежності молодими київськими лікарями власним коштом під грифом Українського Лікарського Товариства в Києві 1991 року був виданий «Російсько-український медичний словник» на 7.000 слів укладацтва Олега Мусія, Станіслава Нечаєва, Олекси Соколока та Сергія Гаврилюка [15]. Вступне слово до словника написав Президент ВУЛТ, тоді ще професор, член-кореспондент АН України Любомир Пиріг. Наш перший посттоталітарний, справді український медичний словник пізніше неодноразово перевидавався, як авторами (Київ, 1992; Умань, 1992), так і без їхнього відома, у формі т.зв. «піратських» видань.

Цей словник також друкувався на сторінках із числа столичним медичним часописом «Врачебное дело/Лікарська справа» [14]. Це була перша спроба нового опрацювання тих «золотих» українських словників розстріляного відродження 1920-х років, які багато десятиліть дбайливо зберігав у своїй домашній книгозбірні пан Любомир Пиріг.

Членами Всеукраїнського Лікарського Товариства пізніше також були укладені «Російсько-українсько-латинський тлумачний терапевтичний словник» Т.Д. Никули, В.Г. Бардова та В.О. Мойсеєнко (Київ, 1994) [16]; «Англо-український тлумачний терапевтичний словник» Т.Д. Никули та В.О. Мойсеєнко (Київ, 1997) [4] і «Українсько-англійський тлумачний терапевтичний словник» Т.Д. Никули та В.О. Мойсеєнко (Київ, 1997) [20].

Силами Українського Лікарського Товариства 1995 року у Києві було видано «Російсько-український медичний (або москальсько-, москвинсько-, московсько-, московітсько-, московицько-, московітсько – русинський, -русицький, -руснацький, -руський лікарський) словник з латинськими назвами (знадібки)» на 11.000 слів, обсягом 130 (X+120) сторінок великого (А4) формату авторства Станіслава Нечаєва та Олекси Соколока [12].

Зусиллями Одеської крайової організації Всеукраїнського Лікарського Товариства 1997 року був виданий «Тлумачний російсько-українсько-латинсько-англійський словник психоневрологічних термінів» авторства Валерія Волянського, Олега Проценка, Дмитра Закржевського, Миколи Кулініча, Василя Мороза, Тетяни Муравейнікової та Володимира Погорелова (Одеса, 1997) [19].

До ювілею X-ї річниці ВУЛТ у 2000 році Українське Лікарське Товариство у Києві видало «Російсько-український (московсько – руський або москвинсько – русинський) медичний (лікарський) словник з іншомовними назвами. 15 000 слів. С. Нечай. – Київ, 2000 (7508). – 432 с.» [11], обсяг якого впродовж 2001–2003 років був збільшений до 25 000 слів і витримав він декілька перевидань.

Українське Лікарське Товариство 2001 року у Львові спільно зі Львівським державним медичним університетом ім. Данила Галицького видало «Словник стоматологічний польсько-український і українсько-польський = Słownik stomatologiczny polsko-ukraiński i ukraińsko-polski» Зиновія Масного та Галини Солонько [17].

До 25-ї річниці Світової Федерації Українських Лікарських Товариств 2002 року були видані «Латинсько-український медичний (лікарський) словник. 10 000 слів. / С. Нечай. Київ, 2002 (7510). 384+XVI с.» [7], «Медичний словник лікарських рослин (російсько-латинсько-український). 4320 назв. / Олег МУСІЙ. Київ : Київське Лікарське Товариство, 2002. 208 с.» [9], «Популярний російсько-український медичний словник греко-латинських терміноелементів / С. Нечай (Нечаїв). Київ : УЛТК, 2002. 32 с.» [10] та «Українсько-польський лікарський словник = Słownik lekarski Ukraińsko-Polski / Stanisław Neczajów: 16 000 слів / Станіслав Нечаїв; Українське лікарське товариство у Києві. Київ : УЛТК, 2002. 132 с.» [22].

Під егідою ВУЛТ 2004 року у Києві було видано «Стоматологічний Російсько-Латинсько-Український Словник» С. Мушак та С. Нечая (Нечаєва) обсягом 64 сторінки [18].

У 2007 році у Києві у видавництві «Задруга» вийшов «Українсько-російсько-англійсько-латинський терапевтичний тлумачний словник» Т.Д. Никули та В.О. Мойсеєнко на 235 с. [23].

З нагоди століття Українського Лікарського Товариства у Києві 2010 року був виданий «Медичний російсько-український словник з іншомовними назвами» обсягом 656 (XVI+640) сторінок на 30.000 термінів авторства С.Нечаєва [8]. До сьогодні це найновіше наше велике видання, яке збило у собі практично всі основні українські лікарські назви. У ньому вкотре зроблена спроба впорядкування українського лікарського називництва на основі етимологічних розвідок, ототожнення його з відповідниками інших мов (грецькими, латинськими, російськими, польськими, чеськими, словацькими, німецькими, англійськими, французькими, японськими, чеченськими та іншими, якщо вони відрізняються від греко-латини).

Головою Історико-Термінологічної Комісії ВУЛТ Станіславом Нечаєм (Нечаєвим) 2014 року було укладено «Українсько-латинсько-туркменський словничок лікарських рослин» [21].

С. Нечаєм (Нечаєвим) 2015 року був підготовлений «Короткий українсько-білоруський (русько-, русинсько – литвинський) медичний (лікарський) словник» [5].

Історико-Термінологічною Комісією ВУЛТ в особі її голови С. Нечая (Нечаєва) 2016 року був укладений «Латино-український анатомічний словник: остеоартроміологія» [6] та «Російсько-латино-український анатомічний словник: остеоартроміологія» [13].

Силами Історико-Термінологічної Комісії ВУЛТ 2018 року було підготовлено «Англо-український кардіологічний словничок» [2] та «Англо-український та українсько-англійський словничок труднощів кардіологічної термінології» [3] авторства Ніни Крушинської та Станіслава Нечаєва.

Зусиллями голови Історико-Термінологічної Комісії ВУЛТ Станіслава Нечаєва 2019 року було укладено «Англо-український, українсько-англійський словник складнощів медичної термінології» (Близько 12.000 назов. – 84 с. великого (А4) формату) [1].

Щороку 30 червня із 2015 по минулий 2022 рік ВУЛТ проводило у м. Києві свої наукові історико-термінологічні конференції. У Резолюціях, серед іншого, учасники цих конференцій неодноразово закликали об'єднати зусилля для покращення українського лікарського називництва, перевидати чи видати пробними накладками напрацювання Історико-Термінологічної Комісії ВУЛТ: «Медичний словник лікарських рослин (російсько-латинсько-український з п'ятьма слов'янськими відповідниками)» О. Мусія, виправлене та доповнене видання «Стоматологічного словника» С. Мушак та С. Нечая, «Кардіологічний словник» за редакцією С. Гаврилюка, С. Нечаєва та О. Чорнобривенка, «Акушерсько-гінекологічний словник» С. Нечая, «Анатомічний словник» С. Нечая, «Українсько-польський лікарський словник» С. Нечая, «Українсько-білоруський медичний словник» С. Нечая, «Українсько-латино-туркменський словник лікарських рослин» С. Нечая, «Нефрологічний словник» Л. Пирога тощо.

У перспективі планується створити відповідні франко- і німецькомовні термінологічні аналоги.

Література

1. Англо-український, українсько-англійський словник складнощів медичної термінології. Близько 12 000 назов. 3 вид. / Станіслав Нечаїв. Київ : ВУЛТ, 2019. 84 с.
2. Англо-український кардіологічний словничок. Близько 1.000 назов. / Ніна Крушинська, Станіслав Нечаїв. Київ : ВУЛТ, 2018. 20 с. 5-й річниці Євромайдану присвячується!
3. Англо-український та українсько-англійський словничок труднощів кардіологічної термінології. Близько 1000 назов. / Ніна Крушинська, Станіслав Нечаїв. Київ : ВУЛТ, 2018. 20 с. 5-й річниці Євромайдану присвячується!
4. Англо-український тлумачний терапевтичний словник / Никула Т.Д., Мойсеєнко В.О. Київ, 1997. 326 с.

5. Короткий українсько-білоруський (русько-, русинсько – литвинський) медичний (лікарський) словник = Кароткі ўкраінска-беларускі (русь(с)ка-крыўскі, -вялікалітовскі) медыцынскі (лекарскі, урачэбны) слоўнік. Близько 3000 слів. / С. Нечай. Київ, 2015. 25 с.
6. Латино-український анатомічний словник: остеоартроміологія = Dictionarium anatomicum latino-ukrajinicum: osteoarthromyologia / S. Neczaj. Понад 2000 назов. / С. Нечай. Київ : ВУЛТ, 2016. 32 с.
7. Латинсько-український медичний (лікарський) словник. 10 000 слів. / С. Нечай. Київ, 2002 (7510). 384+XVI с.
8. Медичний російсько-український словник з іншомовними назвами / С. Нечаїв = Медицинский российский-украинский словарь с иноязычными названиями / С. Нечаев : близько 30 000 термінів. Київ : Українське лікарське товариство, Верлан, 2010. 656 с. (XVI+640) с.
9. Медичний словник лікарських рослин (російсько-латинсько-український). 4320 назв. / Олег МУСІЙ. Київ : Київське лікарське товариство, 2002. 208 с.
10. Популярний російсько-український медичний словник греко-латинських терміноелементів. / С. Нечай (Нечаїв). Київ : УЛТК, 2002. 32 с.
11. Російсько-український (московсько-руський або москвинсько-русинський) медичний (лікарський) словник з іншомовними назвами. 15 000 слів. / С. Нечай. Київ, 2000 (7508). 432 с.
12. Російсько-український медичний (або москальсько-, москвинсько-, московсько-, московітсько-, московицько-, московітянсько – русинський, -русицький, -руснацький, -руський лікарський) словник з латинськими назвами (знадібки). 11 000 слів. / Станіслав Нечаїв, Олекса Соколюк. Київ : Українське лікарське товариство у Києві, 1995 (7503) – X+120=130 с.
13. Російсько-латино-український анатомічний словник: остеоартроміологія. / С. Нечай = Dictionarium anatomicum russo-latino-ukrajinicum: osteoarthromyologia / S. Neczaj = Российско-латино-украинский анатомический словарь: остеоартроміологія / С. Нечай. Понад 2.000 назов. Київ : ВУЛТ, 2016. 52 с.
14. Російсько-український медичний словник / О. Мусій, С. Нечаїв, О. Соколюк, С. Гаврилюк. *Врачебное дело. Лікарська справа*. 1992. № 3. С. 113–126.
15. Російсько-український медичний словник. 7.000 слів / О. Мусій, С. Нечаїв, О. Соколюк, С. Гаврилюк. Київ : Українське лікарське товариство в Києві, 1991. 102 с.
16. Російсько-українсько-латинський тлумачний терапевтичний словник. / Т.Д. Никула, В.Г. Бардов, В.О. Мойсеєнко. Київ, 1994. 127 с.
17. Словник стоматологічний польсько-український і українсько-польський = Słownik stomatologiczny polsko-ukraiński i ukraińsko-polski / Зиновій Масний, Галина Солонько; Львівський державний медичний університет ім. Данила Галицького, Українське лікарське товариство. Львів : Ліга-Прес, 2001.
18. Стоматологічний російсько-латинсько-український словник / С. Мушак, С. Нечай = Стоматологический российский-латинско-украинский словарь / С. Мушак, С. Нечай = Dictionarium Rossico-Latino-Ukrajinicum stomatologicum / S. Muszak, S. Neczaj: біля 1000 назв. Київ : ВУЛТ, 2004. 62 с.
19. Тлумачний російсько-українсько-латинсько-англійський словник психоневрологічних термінів / Валерій Волянський, Олег Проценко, Дмитро Закржевський, Микола Кулініч, Василь Мороз, Тетяна Муравейнікова, Володимир Погорелов. Одеса, 1997.
20. Українсько-англійський тлумачний терапевтичний словник. / Никула Т.Д., Мойсеєнко В.О. Київ, 1997. 350 с.
21. Українсько-латинсько-туркменський словничок лікарських рослин. Близько 350 назов. / Станіслав Нечай (Нечаїв). Київ : ВУЛТ, 2014. 11 с.
22. Українсько-польський лікарський словник / Станіслав Нечаїв = Słownik lekarski Ukraińsko-Polski / Stanisław Neczajów: 16 000 слів; Укр. лікар. т-во у Києві. Київ : УЛТК, 2002. 132 с.
23. Українсько-російсько-англійсько-латинський терапевтичний тлумачний словник / Никула Т.Д., Мойсеєнко В.О. Київ : Задруга, 2007. 235 с.

THE WORK OF UKRAINIAN MEDICAL ASSOCIATION IN THE AREA OF UKRAINIAN MEDICAL TERMINOLOGY DURING 1989–2022

Nechaj S.V.

Historical and Terminological Commission of the Ukrainian Medical Association (UMA),
Archive of the World Federation of Ukrainian Medical Associations (WFUMA)

The article presents the creation of the UMA in the field of ukrainian medical terminology during 1989–2022 years. The original ukrainian medical dictionaries published both under the auspices of UMA and by members of UMA without reference to the Medical Association were considered.

Key words: *Ukrainian Medical Association, UMA, ukrainian medical terminology, ukrainian medical dictionaries.*